

Л. Я. Коритко
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Івано-Франківського факультету Національного університету
“Одеська юридична академія”

УДК 340.155.2:349.6

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА АВСТРО-УГОРЩИНИ

*Розглядаються основні вимоги до підготовки працівників,
зайнятих у лісовому господарстві Австро-Угорщини.
Претенденти на посади в сфері лісової охорони повинні були
здавати державний кваліфікаційний іспит. Це передбачено
Лісовим законом 1852 року, та міністерськими розпорядженнями.*

Ключові слова: лісове господарство, лісова охорона, державний іспит.

Сьогодні Україні потрібно докласти чимало зусиль для того, щоб гармонійно поєднувати економічний прогрес та ефективний захист навколишнього природного середовища. Одним із аспектів охорони природи та використання природних ресурсів є управління в галузі охорони довкілля. Але без вивчення та розуміння історичного досвіду неможливе вирішення сучасних екологічних проблем, однією з яких вважаємо охорону і захист лісів як природних об'єктів. Відповідно актуальності для вітчизняної історико-правової науки набуває вивчення досвіду організації природоохоронної (зокрема — лісоохоронної) справи на українських землях в минулі часи. Протягом тривалого часу, а саме з 1772 року по 1918 рік, західні українські землі входили до складу Австрійської (з 1867 року — Австро-Угорської) імперії. Значна частина її території була вкрита лісами. Власне на українських землях, тобто в Східній Галичині, на Буковині та на Закарпатті, одним з основних видів виробництва була лісова та деревообробна промисловість. Тому коротко зупинимось на характеристичній одній із складових управління лісовим господарством (контролю за підготовкою кадрів) на західноукраїнських землях в австрійській (австро-угорський з 1867 року) період.

Лісоохоронна справа була предметом дослідження О. І. Логвиненко. Вона вперше проаналізувала становлення, розвиток української правової традиції у сфері лісоохоронної справи та ступінь втілення її у правовому регулюванні відносин починаючи з IX ст. до 1990 року, до часу здобуття Україною незалежності. Дослідниця окремий розділ своєї роботи присвятила охороні лісів на українських територіях, що входили до Австрії та Австро-Угорщини. Вона зазначала, що за часів перебування українських земель у складі Австро-Угорської імперії основними нормативно-правовими актами, що регулювали правовідносини в лісоохоронній сфері були: Лісовий патент (1782 року), що містив приписи щодо ведення лісового господарства, визначав санкції за недотримання його положень; Лісовий Закон (1852 року), який визначав, що ліси поділяються на державні, громадські; приватні [1]. Регулювання охорони лісів в Австрійській та Російській імперіях досліджував Б. В. Кіндюк. На його думку Україна має цілу низку особливостей, які треба враховувати при удосконаленні правової бази охорони лісів. Але, в історії

є значний досвід правової організації охорони лісових багатств. Зокрема в період, коли частина українських земель входила до складу Австро-Угорської імперії. У його наукових працях також знаходимо характеристику австрійського Лісового закону 1852 року [2, с. 44]. Загалом розвиток природоохоронних норм на території всіх українських земель починаючи з часів Київської Русі і до наших днів досліджували І. М. Грозовський та Л. В. Шаравара [3]. Хоча західні землі під владою Австро-Угорської імперії залишилися поза їх увагою. Але, окремого дослідження щодо підготовки фахівців для лісової охорони, загалом для лісового господарства в Австрійській (Австро-Угорській з 1867 року) імперії, сучасними науковцями не проводилось.

Враховуючи вищезазначене, *мета цього дослідження*: аналіз становлення та розвитку нормативно-правових вимог до підготовки фахівців для роботи в лісовому господарстві Австрії в др. пол. XIX ст. — на поч. XX ст.

Серед завдань виділимо такі: вивчення законодавчих актів, що видавалися різними правотворчими суб'єктами, для врегулювання відносин з приводу підготовки фахівців лісового господарства; вивчення вимог, які ставилися законодавством до підготовки працівників для лісового господарства.

В Австрійській (Австро-Угорській з 1867 року) імперії управління охороною і використанням лісових природних об'єктів забезпечували Міністерство крайового розвитку та гірництва, а з 1868 року — Міністерство сільського господарства (землеробства). Це галузевий управлінський орган. Окремого міністерства чи державного комітету на кшталт сучасного Державного агентства лісових ресурсів України, в Австрії в другій половині XIX ст. не було створено. Принагідно зазначимо, що в Україні це агентство вносить пропозиції щодо формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, забезпечує її реалізацію, здійснює управління в цій сфері.

Охорона природи вимагала наявності кваліфікованих кадрів. Питання лісової охорони було врегульовано Лісовим законом 1852 року (Вісник законів державних, далі — В.з.д., № 250) [4]. Його нормами визначено правомочності осіб, які мали право здійснювати заходи по забезпеченню охорони лісових насаджень, їх захист від незаконної вирубки, запобігати винищенню лісових угідь. Цей закон був першим нормативним актом, який на державному рівні безпосередньо регулював суспільні відносини, пов'язані з лісом.

У Лісовому законі 1852 року виписаний окремий розділ IV, який називався “Про службу лісової охорони”. Основні питання врегульовані нормами ст.ст. 52–58. Закон передбачав організацію служби лісової охорони в державних, громадських лісах, а також, за бажанням власників, у приватних лісах. Особи лісової охорони мали статус посадових осіб, а отже, наділялися всіма правами, передбаченими законом для посадових осіб, і мали право носити звичайну зброю, яку могли застосовувати лише у випадку “справедливої оборони”. В Україні працівники державної лісової охорони належать до працівників правоохоронних органів згідно ч. 1 ст. 2 Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 року [5]. Відповідно до норм Кримінального кодексу України опір цим працівникам під час виконання ними службових обов'язків карається у встановленому порядку.

Австрійські державні органи здійснювали контроль за підготовкою кадрів для управління природними об'єктами. Така функція була покладена на міністерства. Це підтверджується нормативно-правовими актами.

У 1850 році міністерство крайового розвитку та гірництва видало розпорядження від 16 січня про здачу державних іспитів майбутніми лісничими та охоронцями і технічними помічниками (В. з. д., № 63). Вимоги були досить

жорсткими. Здатність до здійснення самостійної діяльності в лісовому господарстві повинна була підтверджуватися особливим державним іспитом. До цього кваліфікаційного іспиту допускалися особи з 22-х річного віку, що успішно закінчили державний навчальний заклад (лісничу школу) та пройшли 2-х річну практику у внутрішній чи зовнішній (законодавчо не визначена різниця, можемо припустити що безпосередньо в лісництві, або в лісовому управлінні — *Л. К.*) лісовій службі при одночасній подальшій теоретичній (само)освіті.

Іспит відбувався з 1850 року щосені, його приймала комісія з 3-х чоловік в коронних містах. Проходив іспит у три етапи: спочатку претенденти подавали комісії спеціальний твір, в якому описували своє бачення вирішення якихось важливих питань ведення лісового господарства, порядок вирішення певних спірних питань, описували свої оригінальні ідеї, нові винаходи тощо. Потім усі здавали письмовий іспит, який тривав не більше 12 годин без права використання жодних навчальних допоміжних засобів. Питання готували державні лісові установи. Наступний усний іспит тривав не більше 2-х годин. Особи, що успішно склали іспит отримували свідоцтво за підписом всіх членів комісії. Інші могли через рік знову подавати прохання про здачу такого іспиту. Іспит був платний, протокол передавався в міністерство. Для охоронців та технічного персоналу необхідно було досягти 20-ти річного віку, закінчити народну школу та пройти 3-річну практику. Для них плата за іспит була встановлена вдвічі меншою, він проводився на території повітового уряду [6, с. 643].

У розпорядженні міністерства сільського господарства (землеробства) від 13 лютого 1875 року (В. з. д., № 9) встановлена обов'язкова вказівка кандидатам на посаду службовця в сфері управління лісовим господарством складати спеціальний іспит. Розпорядженням визначені умови, за яких претенденти могли бути допущені до складання іспиту:

- 1) повна середня освіта (“академічна зрілість, досягнута в середній школі”);
- 2) закінчення навчального закладу відповідного фахового спрямування (“лісової школи вищої, або іншого навчального закладу, створеного для лісової управлінської служби”);
- 3) двохрічний стаж практичної роботи після закінчення фахової школи на посадах в державно-лісовій службі або приватних лісах [7, с. 13].

Цікава деталь: претенденти протягом дворічної праці повинні були вести спеціальний щоденник, де записувати власні спостереження та зауваження. Цей щоденник потрібно було додати до заяви про допуск до здачі іспиту.

Іспит претенденти могли здавати щорічно в жовтні місяці, а заяви приймалися до кінця серпня.

Через десять років це ж міністерство сільського господарства (землеробства) своїм розпорядженням від 13 січня 1885 року врегулювало деякі питання визначення трудового стажу працівників лісового господарства. Допоміжному персоналу охорони і техніки лісів для роботи необхідно було здавати кваліфікаційний іспит. До такого іспиту допускалися особи, які мали стаж роботи не менше 3-х років. Розпорядженням було визначено, що до цього стажу зараховувався час навчання в чотирьох “ц.(ісарсько) к.(оролівських) лісничих школах”, серед них і в Болехові в Галичині [8, с. 6].

Міністерство освіти в межах своєї компетенції також врегулювало певні відносини в сфері підготовки фахівців народного господарства. Зокрема в 1881 році розпорядженням міністерства було передбачено, що майбутні працівники лісового господарства повинні були вивчити цикл загальних дисциплін (фізику, хімію, ботаніку, геологію, вищу математику, геодезію, національну економіку), та спеціальних фахових: управління лісами, використання лісів, охорона лісів, наука

про лісове господарювання, наука про лісові споруди та машини, розрахунки вартості лісу, правознавство (“закознаніє”) [9, с. 2]. Тобто, ставились досить високі вимоги щодо загальної освіти та професійної підготовки працівників.

Отже, нормативно-правовими актами, які врегульовували правовідносини з приводу підготовки посадових осіб в сфері охорони та управління лісовими ресурсами в Австрійській (Австро-Угорській з 1867 року) імперії є Лісовий закон 1852 року, розпорядження Міністерства крайового розвитку та гірництва 1850 року, розпорядження Міністерства сільського господарства (землеробства) 1875 року і 1885 року, розпорядження Міністерства освіти 1881 року. Тобто, вимоги до підготовки фахівців для роботи в лісовому господарстві Австрії були встановлені як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Вони діяли протягом другої половини ХІХ — на початку ХХ ст. на всій австрійській території, в т.ч. і на сучасних українських землях. До працівників лісового господарства ставились досить жорсткі вимоги щодо загальноосвітньої та фахової підготовки. Зокрема працівники повинні були обов’язково вивчити цикл загальних та спеціальних фахових дисциплін. Претенденти на посади проходили своєрідний творчий конкурс: описували власне бачення вирішення певних важливих питань ведення лісового господарства, порядок вирішення спірних питань, описували свої оригінальні ідеї, нові винаходи (якщо мали) тощо. Складали кваліфікаційний іспит, за який вносили встановлену законодавством плату. Вищезазначеними нормативно-правовими актами були визначені умови, за яких особи (залежно від посади, на яку претендували) могли бути допущені до складання таких іспитів. Виходячи з того, що однією із складових управління народним господарством є контроль за підготовкою кадрів, австрійською державою протягом другої половини ХІХ — на початку ХХ ст. проводився контроль за підготовкою кадрів для лісового господарства. Вважаємо необхідним вивчення деяких функцій управління в галузі охорони довкілля на українських територіях в австрійській (австро-угорській з 1867 року) період, зокрема, функції видачі дозволів в галузі використання природних ресурсів: на здійснення сплаву лісу, на полювання, рибальство, а також аналіз нормативно-правових актів, які регулюють ці відносини.

Список використаних джерел

1. Логвиненко, О. І. Лісоохоронна справа в Україні: історико-правовий аспект (ІХ ст. — 1990 рр.) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / О. І. Логвиненко. — К., 2006. — 19 с.
2. Кіндюк, Б. В. Правове регулювання охорони лісів на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій [Текст] / Б. В. Кіндюк // Часопис Київського університету права. Випуск 3, 2009. — С. 41–45.
3. Грозовський, І. М. Особливості формування природоохоронних норм в Україні [Текст] / І. М. Грозовський, Л. В. Шаравара // Держава та регіони. Серія: Право, 2009. — № 1. — С. 19–23.
4. Цьсарскій патентъ № 250 зъ дня 3. Грудня 1852, дъятелный для корунныхъ краєвъ Ракусъ выше и ниже Анизы, Сольнограда, Стирії, Корутаніи, Краины, Горицы, Градица, Истрии, Терста, Тироля и Форарльбергу, Чехъ, Моравы, Шлеска, Галиціи съ Краковомъ и Буковиною; котрымъ для тихъ корунныхъ краєвъ выдає ся новый законъ о лъсахъ, и съ днемъ 1 Съчня 1853 вступає въ дъяство [Текст] // Общій законъвъ державныхъ и Правительства вѣстникъ для Цьсарства Аустріи. — Рочникъ 1852, втора часть обьимає ХLI–LXXIX части (числа 134–265), выданіи въ мѣсяцахъ Липцю до Грудня 1852. — Вѣдень : Зъ ц. к. надворной и статской тискарнъ, 1852. — С. 1053–1080.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781–ХІІ [Текст] // ВВР. — 1994. — № 11. — Ст. 50.
6. Тимчасове роспоряженъе міністра краєвой въздъланности и горництва зъ дня 16. Съчня 1850, възглядомъ запроваженя статскихъ испытывъвъ для лѣсничихъ, котрымъ признати ся має оуздатненъе до самостоятельного проваженя господарства, такъ якъ що до образованя

- и испытю особъ стерегучихъ лѣса и разомъ техническихъ помощниковъ [Текст] // Общій законъ державныхъ и Правительства вѣстникъ для Цѣсарства Аустріи. — Рочникъ 1850 — № 63, перва часть объѣмае I–XXXV части, выданіи въ мѣсяцяхъ Сѣчню, Лютомъ и Мартъ 1850. — Вѣдень : Зъ ц. к. надворной и статской тискарнѣ, 1852. — С. 640–644.
7. Розпоряженіє министерства земледѣлія зъ дня 13 Лютого 1875, дотычно испытю для техничной службы въ управительствѣ статскихъ лѣсовъ [Текст] // Вѣстникъ законъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленыхъ. — Рочникъ 1875. — № 9, часть IV. — Вѣдень : Тискомъ цѣсарско-королевской надворной и статской печатнѣ, 1875. — С. 13–16.
8. Розпоряженіє министерства земледѣлія зъ дня 13 Сѣчня 1885, дотычно зачисленія времени науки, прослуженного на ц. к. лѣсничихъ школахъ Галь, Гусверкъ и Болеховъ, потомъ на лѣсоводной школѣ въ Агсбаху, до трехлѣтної практики, котора wymagaє ся для припущенія къ статскому испытю помочного персонала охорони и техники лѣсовъ [Текст] // Вѣстникъ законъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленыхъ. — Рочникъ 1885. — № 6. — Вѣдень : Тискомъ цѣсарско-королевской надворной и статской печатнѣ, 1885. — С. 6.
9. Роспоряженіє министерства для богочестія и просвѣщенія въ порозумлѣніи съ министерствомъ земледѣлія зъ дня 8. Грудня 1881, дотычно заведенія статскихъ испытювъ теоретичныхъ для науки сельского и лѣсового господарства на высокой школѣ для управы земли [Текст] // Вѣстникъ законъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленыхъ. — Рочникъ 1882. — № 1, часть I. — Вѣдень : Тискомъ цѣсарско-королевской надворной и статской печатнѣ, 1882. — С. 1–8.

*Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права
Івано-Франківського факультету Національного університету
“Одеська юридична академія” (протокол № 8 від 21 квітня 2011 року)*

Надійшла до редакції 16.05.2011

Корытко Л. Я. Подготовка специалистов лесного хозяйства Австро-Венгрии рассматриваются основные требования к подготовке специалистов лесного хозяйства Австро-Венгрии. Соискатели должностей в отрасли лесоохраны должны были сдавать государственный квалификационный экзамен. Это предусмотрено Лесным законом 1852 года и распоряжениями министерств.

Ключевые слова: Лесное хозяйство, лесная охрана, государственный экзамен.

Korytko, L. Ya. The Training of Specialists of the Forest Economy of Austria-Hungary the main demands for the training of the workers engaged in the forest economy of Austria-Hungary are considered. The claimers for the positions in the sphere of forest security were to take the state qualification examination. It was set by the Forest Law from 1852 and by the ministry orders.
Key words: Forest economy, forest security, state examination.

